

ملکصد خاندان حکومتگر ایران

خاندان امامی خوئنه

خاندان امامی خوبی یکی از صدخاندان حکومتگر ایران هستند که چند صدسال است در جامعه ما نفوذ و قدرت سیاسی دارند، دست اندرکار رویدادها و وقایع میباشند. درباره تبار و نیای آنان نظرات گوناگون نوشته شده است گروهی (این خاندان را از دنبلی های خوی میدانند) دنبلی ها باصطلاح تاریخنویسان (دنا بله) طایفه ای از اکراد بودند که خود را از نژاد و تبار تراکمه معرفی مینمودند. از عهد صفویان در مغرب آذربایجان و مشرق عثمانی صاحب قوت و نفوذ بودند، در فترت بین فوت نادرشاه و استقرار سلطنت قاجاریه بر تبریز و خوی و سلماس مسلط شدند و تقریباً "استقلال یافتند، اما بنیان سلطه و اقتدار ایشان در اثر طغیان (جعفرقلی دنبلی) از بین رفت.

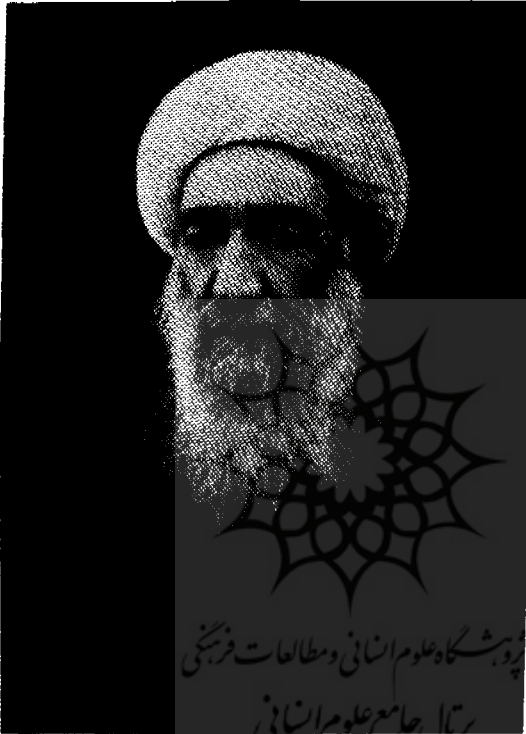
تاریخ مفصل این خانواده در بسیاری از تواریخ مسطور است از این خانواده بزرگ علاوه بر امرآه و حکمرانان رجالی در علم و ادب پیداشده اند که ما از: بهاءالدین محمد بن عبدالرزاق دنبلی، حیران دنبلی، عبدالرزاق بیگ دنبلی و بالاخره حاج میرزا ابراهیم دنبلی که از شاگردان شیخ محمد انصاری و صاحب چندین تالیف در فقه و اصول و ادبیات است نام میبریم حاج یحیی امام جمعه تحت نظارت و مراقبت دایی خود (همین ابراهیم دنبلی) تحصیلات خود را در خوی و تبریز و نجف به پایان رسانید.

پیشینه چهارصد ساله

اما آقای تقی زاده و خود بزرگان این خاندان نسب آنها را به دنبلی ها مربوط نمی کند، تقی زاده نیای بزرگ آنان را ملا تقی تسوجی و خود خاندان امامی را به میرشریف تسوجی که مرقد آن در تسوج تبریز طواف اهل دل میباشد میرساند و نورالدین امامی می گوید: میر عبدالنهی پسر میرشریف بر اثر خوابی که می بیند به بی اعتباری سہادت خاندان خود بی برده عمامه سیاه را تبدیل به سفید میکند و معتقد است میر عبدالنهی از مردان معروف و

متنفذ زمان خود بوده در زمان شاه سلطانحسین وبهنگام اشغال آذربایجان از طرف قشون عثمانی در ۱۰۴۸ از تسوج به لاهیجان مهاجرت میکند و سپس در مشهد اقامت اختیار می نماید . پس از خروج ترکهای عثمانی در زمان پادشاهی نادر میرعبدالنبی به آذربایجان برگشته شهرخوی را برای سکنای خود اختیار میکند ، از آنزمان بتدریج نفوذ محلی مهمی بهمرسانیده خوی را تیول خود میکند (۱)

امام جمعه خویی-

میرزا اسدالله امام جمعه خویی که گویا وی در زمان ناصرالدینشاه می زیست و نیروی مؤثری در خوی داشته است کلیه امور شرع و عرف بوسیله او حل و فصل میشد (۲) اما فرد شاخص و نامدار این خاندان در زمان مظفردالدینشاه و آغاز انقلاب مشروطیت ایران حاج میرزا یحیی امام جمعه خوئی پسر میرزا اسداله امام جمعه میباشد که سال ۱۲۳۹ (۱۸۶۰ م.) پاچهان می گذارد، پس از آموزشها و فراگرفتن دانشهای دینی در کار معاشران و صاحبان آخوند قدرتمند و خود گامه و مستبد حاج میرزا حسن آقا مجتهد تبریز (نای خاندان مجتهدی) درمی آید بحکم سائقه این قطب از سوی معنویت به سیاست بیشتر گرایش می یابد از اینرو در دوره های ۱۳۰۱ و ۳۰۲ قانونگذاری ابتداء از

سوی ملایان آذربایجان بنمایدگی تعیین می شود و سپس بعنوان علمای طراز اول وارد مجلس شورا می شود، دوری او از تبریز و مجتهد آزادی کش گرایش فکری او را بسوی آزادیخواهان و روحانیون ضد استبداد بیشتر می کند.

امام جمعه خوبی در دور خودکامگی محمد علی شاه کوششهای ارزنده بسود مشروطیت می کند، شدت از فجایع رحیم خان چلبیانلو متنفاذ آزادی کش آذربایجان نکوهش میکند ولی پس از مغلوبیت رحیم خان معلوم نیست چه انگیزه ای امام جمعه را تغییر میدهد و بقول کسروی به ستایش رحیم خان چلبیانلویا آنهمه فجایع می پردازد این هواخواهی ها موجب رهایی این مافرسرده خودکامگی از زندان می شود دیگر بار به آذربایجان باز می گردد به آزار از آزادیخواهان می پردازد.

همینکه کودتای محمدعلیشاه انجام می گیرد و شاه در باغشاه بر تخت استبداد می نشیند به مبارزان مجلس، حبس و کشتار آزادیخواهان می پردازد امام جمعه خوبی نیز جزء بازداشت شدگان باغشاه در می آید. بنوشته تقی زاده اگر حشمت الدوله والاتبار (ابوالفتح دیبا) مهرداد سلطنتی نمی بود شاید در باغشاه خطرات جدی بیشتر به سراغ امام جمعه می رفت (۳) امام جمعه دارای ویژگیهای مشخصی در جذب و جلب مردم عوام و جوانان پر احساس دینی بود بازداشت او در باغشاه پایگاه ملی و دینی او را بظاهر بالا برد و چون دارای انعطافها و زیرکیها و فرزانهگیهایی می بود از اینرو توانست بخوبی از این پشتوانه برای خود خواندانش بهره برگیرد در اندک مدتی در محافل سیاسی نفوذ و اعتبار سیاسی یافت خانه او یکی از مراکز مهم سیاسی قرار گرفت (شوستر) در کتاب ارزنده خود از او بخوبی یاد کرده بعنوان (عالم ربانی) امام جمعه را می ستاید (۴)

در فاصله زمانی آغاز جنگ بین الملل تا پایان قدرت قاجاریان در دوران برخورد سیاستهای ابرقدرتها و نفوذ کشورهای متفقین و متحدین در ایران وی ابتدا در برابر افزایش نفوذ انگلیسها به طیون می گردد در قرارداد ۱۹۱۹ در برابر وثوق الدوله می ایستد خانه او مرکز اجتماع مخالفان و محل بحث و انتقاد تهیه شبنامه می شود، در عقد قرارداد ایران و دولت شوروی وی کوشش بسزایی از خود نشان میدهد در کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹ امام جمعه در شاه عبدالعظیم به بست می نشیند ولی دیری نمی باید با کودتاچیان همراه می گردد و جزء نزدیکان سردار سپه می شود روز بروز بیشتر مورد اعتماد قرار می گیرد بهنگام تغییر سلطنت و خلع قاجاریان و تاجگذاری رضاشاه وی هم روحانیون را عقب می گذارد بدست خود افسر پادشاهی بر سر سردار فیروزکوه قرار می دهد. اینچنین پایه های قدرت و منافع سیاسی خاندان خویش را استوار می سازد محضر وی محل حل و فصل دعاوی دولت و مردم می شود (۵) در ۱۰ شهریور ۱۳۲۴ در ۸۵ سالگی بدرود زندگی می گوید.

امام جمعه برادران با شخصیت و بویزه متنفذ در محافل روحانی داشت که نامدارترین آن، محسن نظام العلماء، امین الشرع، آقازیا بود، این آقازیا جوانی فعال و ماجرا طلب و ناآرام می بود از اینرو در آغاز مبارزات مشروطه طلبان و مستبدین به پیروی از دائسی خودکامه اش (حاج میرزا ابراهیم) مجذوب قطب استبداد می شود و لذا بوسیله مجاهدین ترور می گردد (۶) خود این واقعیت حاکی از این حقیقت است که گرایشهای بعدی این خاندان به مشروطیت چند آن روی پاکدلی و اخلاص نبوده است ولی چون خود امام جمعه مردی دوراندیش می بود با محافظه کاری وارد گود سیاست می گردد.

امام خوبی، جواد

بزرگ فرزند امام جمعه خوبی که زودتر از همه جای پدر را در سیاست تاحدی گرفت جواد امامی است که در ۱۲۶۷ خ (۱۸۸۸ م) پابجهان می گذارد در ادوار قانونگذاری ۱۳۰۵ و ۱۳۰۶ نمایندگی مجلس تعیین می شود و در دوره اول سنا نیز به این مجلس راه می یابد.

امیل له ژوئور فرانسوی استاد مدرسه حقوق سیاسی در ایران در کتاب ارزنده خود که مربوط به رویدادهای کودتای حوت ۱۲۹۹ باشد و خود در تهران شاهد وقایع بوده است می نویسد بهنگام وقوع کودتا یکی از فرزندان امام جمعه خوبی که شاگرد من می بود به ماهیت کودتا اعتراض می کرد و می گفت دولت فرانسه که خود را پاسدار میراثهای دموکراسی و آزادی میداند چرا جلوی این دسیسه ضد دموکراتیک و ضد مردمی را در ایران نمی گیرد مثل اینکه روح آزادی و حتی شوالیه گری در شما فروکش کرده است، این استاد می افزاید خود امام جمعه خوبی پس از کودتا درخواست پناهندگی به سفارت فرانسه کرد ولی سفارت نمی پذیرد (۶) با احتمال بسیار قوی این فرزند امام جمعه همین جواد امامی خوئی است. وی بعد از اشغال نظامی ایران در شهریور ۱۳۲۰ بسوی چپهای افراطی گرایش می یابد ولی قطب راست گرایسی خاندانش او را از آن قطب دور می کند.

ناتمام

۱- رجال آذربایجان ۲۵-۲۴

۲- مجله جلوه (دانشکده معقول و منقول) شماره ۴ مهر ۱۳۳۴

۳- تاریخ مشروطه کسروی ۱۹۰ - تاریخ شرح حال رجال ایران جلد ۴ صفحه ۴۳۳

۴- تاریخ اختناق ایران ۲۴۰

۵- دفاتر اسناد محضر امام جمعه (در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران گنجینه خطی)

۶- انقلاب مشروطیت ایران، طاهرزاده بهزادی ۴۶۷-۴۶۶ رجال آذربایجان ۲۵.